

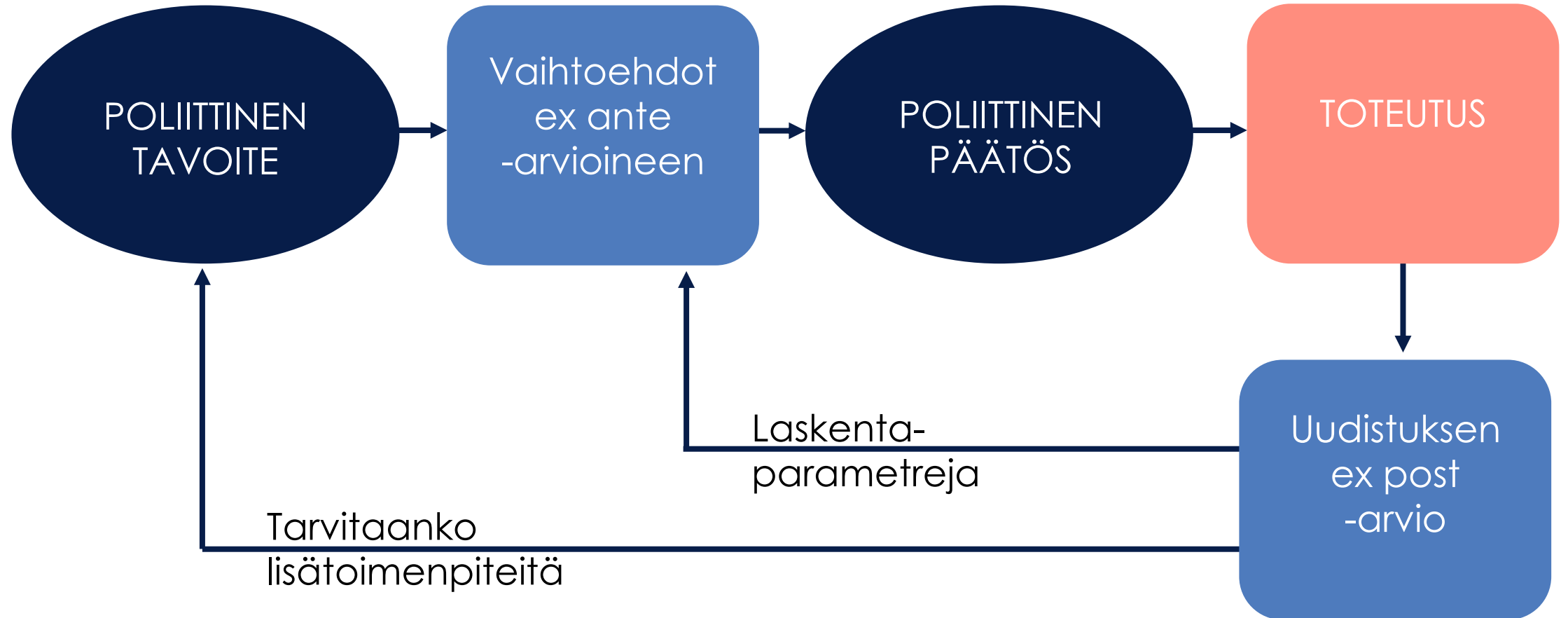
Mitä on vaikuttavuuden (vaikutusten) arviointi?

Tuulia Hakola-Uusitalo

Tutkimusjohtaja, Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV)

VTVNyt! Mitä valtiontalous ja veronmaksaja hyötyvät, 1.12.2021

Poliittisesta päätöksenteosta ja arvioinnista muodostuu ketju



Tavoitteet asetetaan poliittisesti

- Lainsäädäntö- tai muita säädösmuutoksia tehdään hyvinvoinnin parantamiseksi
- Tavoitteiden takana on arvovalintoja:
 - kenen hyvinvointia pyritään parantamaan / joudutaan heikentämään
 - miten ja milloin jonkun hyvinvointia pyritään parantamaan / joudutaan heikentämään
- Hyvinvointia voidaan tavoitella joko suoraan tai epäsuoraan
 - Esimerkki suorasta: nostetaan sosiaaliturvan tasoa (vs. heikennyksen kohde riippuu rahoituskeinosta)
 - Esimerkki epäsuorasta: kiristetään työttömyysturvan ehtoja, jotta useampi työllistyisi, verotulot kasvaisivat ja voidaan rahoittaa muita julkisia menoja (vs. heikennys niille, joita kiristäminen koskee)
- Parhaimmillaan tavoite tarkentuu konkreettiseksi päätöksiksi ja toimenpiteiksi ex ante arvioinnin avulla
- **Esimerkitavoite: Kotitalouksien "ylivelkaantumisen" hillitseminen**

Etukäteisarvioinnin uskottavuus riippuu käytetystä lähestymistavasta

- ex ante arvio = miten konkreettisten toimenpiteiden arvioidaan vaikuttavan tavoitteen saavuttamiseen
- erotettava toisistaan toive, yksittäinen käsitys ja loogiseen päättelyyn (väestölliseen edustavuuteen) perustuva arvio
- ideaalisti voidaan määrittää "mikä aiheuttaa mitäkin", mutta päätöksiä on voitava tehdä silloinkin, kun on vain jotakin asiaan liittyvää informaatiota
- peruskaava=Kohderyhmän koko * muutoksen suuruus * aiempi reaktio
- metodologia sovitettava kysymykseen ja tutkimusmahdollisuuksiin:
 - rekisteriaineistoja hyödyntävät laskelmat ja tutkimukset
 - kyselytutkimukset, joissa edustava otos (conjoint-analyysi, "suljetut vaihtoehdot", omnibus-kyselyt jne.)
 - strukturoidut haastattelututkimukset
 - Sidosryhmähaastattelut (muistettava vastaajan "kannustimet")

Etukäteen tehtävässä vaikutusarvioinnissa on nykyisin paljon parannettavaa

- arvioinnit eivät nykyisin useinkaan hyödynnä olemassa olevia mahdollisuuksia (arviointiosaaminen, välineistö ml. digitaalisten aineistojen käyttö)
- epävarmuuden tiedostaminen ja viestintä (epävarmuudelle ei yleensä voi mitään, tärkeintä olla avoin)
- **Esimerkki:**
 - Mikä johtaa ylivelkaantumiseen? Havaitaan kytkös pikavippien määrässä ja ylivelkaantumista kuvaavissa indikaattoreissa – halutaan hillitä pikavippien tarjontaa ja/tai kysyntää.
 - Hillintään liittyviä toimenpidevaihtoehtoja: mainoskiellot, korkokatto, myöntämisrajoitteet

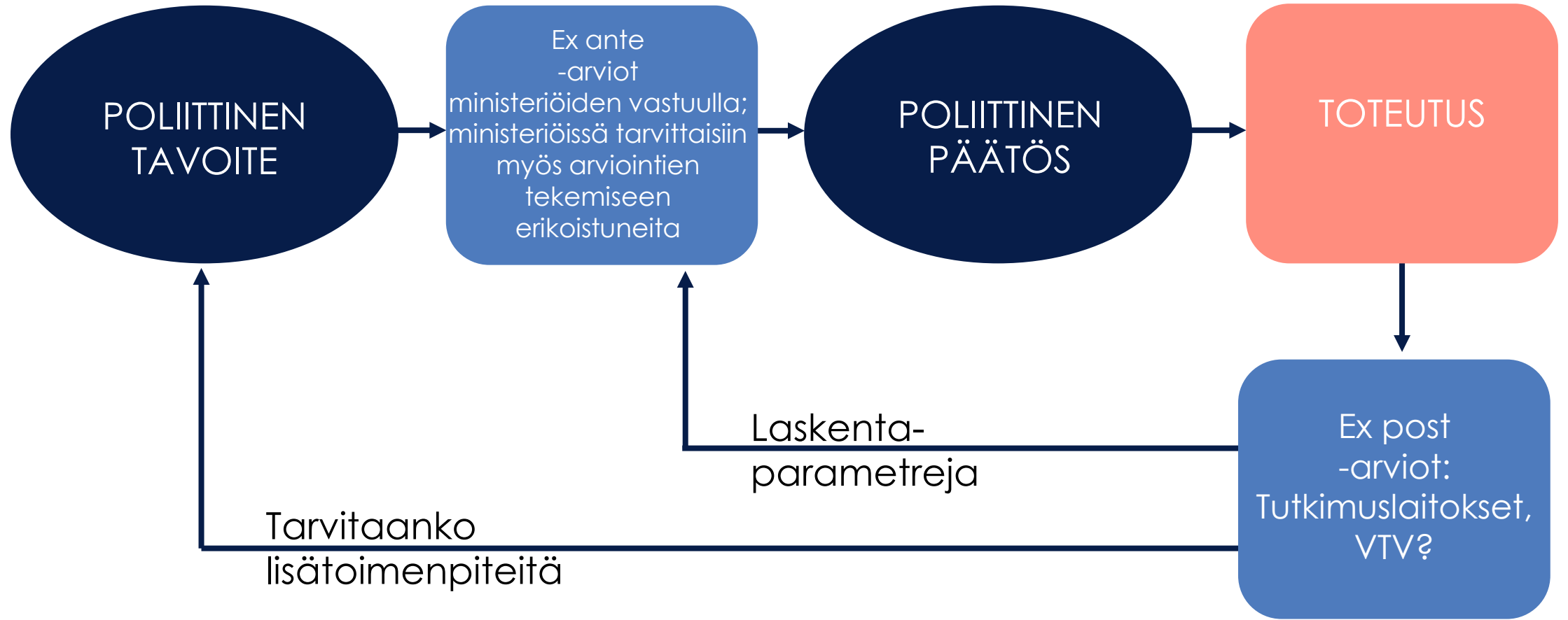
Parhainkaan vaikutusarviointi ei pidä, jos uudistuksen toteutus ontuu

- Jää helposti vähäiselle huomiolle
- Sääntöjen tulkinta hajautuu monelle toimijalle, jolloin tulkinnat voivat hajautua
- Esim.
- Sääntö: ei saa antaa vakuudetonta kulutusluottoa, ellei varmistuta asiakkaan maksukyvyistä.
- Toteutus: Kysytään asiakkaalta, jolla on asiasta itsellään hyvä kuva tai sitten ei (kannustin?).
- Eli toistaiseksi ollut puutteellinen mahdollisuus varmistua – parhaimmillaan positiivinen luottotietorekisteri mahdollistaa lainanantajalle maksukyvyn tarkastelun.

Uudistuksen onnistumista on syytä arvioida myöhemmin kun on enemmän informaatiota

- Parempaa päätöksentekoa: Saavutettiin tavoitteet
- Parempia arvioita: Toteutuiko aiempi arvio vai pitääkö vastaavia arviointiin käytettäviä laskentaoletuksia muuttaa
- Helpompi tehdä kuin etukäteisanalyysi, yleensä väljempi aikataulu, paremmin informaatiota
- Parhaimmillaan arviointiasetelma on rakennettu toteutukseen (tai vielä paremmin tutkimukselliset kokeilut ennen isoa toteutusta)
- arviointiaiheet määrittää nykyisin "hajautettu satunnaismalli" eli mikään ei varmista sitä, että tärkeistä uudistuksista tehdään jälkikäteisarviointi

Kenen pitäisi tehdä ja mitä?



Ennakkoarviot ja jälkiarviot ovat olennainen osa tietoon pohjautuvaa päätöksentekoa

- Lainsäädännöllä halutaan muuttaa jotakin, jotta ihmisten hyvinvointi paranisi
- Asetetun tavoitteen saavuttamiseksi pitää pystyä arvioimaan, mitä vaikutuksia muutoksilla on (ja mikä muutosvaihtoehdoista toimii parhaiten)
- Ennakkoarvio tehdään isoimman epävarmuuden vallitessa, mutta se on tehtävä tukemaan päätöksentekoa
- On myös syytä tehdä jälkiarvio, jotta politiikkaa voidaan tehostaa, jos ei saavutettu tavoitteita

Kiitos!

Tuulia Hakola-Uusitalo
puh. 029 505 3011
etunimi.sukunimi@kkv.fi

Lintulahdenkuja 2, 00530 Helsinki

KKV Kilpailu- ja
kuluttajavirasto

